

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Julkiset hankinnat ovat oleellinen osa kuntataloutta ja paikallista elinvoimaa. Kunnat käyttävät verovaroja palveluihin ja tavaroihin, mikä vaikuttaa suoraan paikalliseen yritystoimintaan ja taloudelliseen kestävyYTEEN.

Kuntien on järjestettävä julkiset hankinnat kustannustehokkaasti ja avoimesti, mikä lisää tarjoustien määrää, palveluiden laatua ja verovarojen vastuullista käyttöä. Avoimuutta voi edistää julkaisemalla ostolaskudatan, jotta yritykset ja kuntalaiset näkevät miten julkisia varojen käytetään.

Maaseutuyritykset muodostavat merkittävän osan kuntien elinvoimaisuutta ja työllistävät suuren osan paikallisväestöstä. Sidosyksikköhankintojen yleistyminen on heikentänyt maaseutuyritysten mahdollisuuksia osallistua kilpailutuksiin, kaventaen markkinoita jopa 10 miljardin euron arvosta. Kuntien tulisi aina tehdä kustannusvertailua ennen sidosyksikköhankintoja ja varmistaa avoin ja reilu kilpailu kaikille toimijoille.

Julkisten hankintojen vastuullinen toteutus tukee kuntien taloutta, elinvoimaa ja paikallisten yritysten kasvua. Kunnat eivät ainoastaan hanki palveluita, vaan vahvistavat yhteisöä, jossa yritykset voivat toimia ja tuottaa hyvinvointia kuntalaisille.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa

ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

Hankintojen valmistelussa tulee varmistaa selkeät ja ymmärrettävät prosessit, jotta myös pk-yritykset voivat osallistua. Kilpailutukset kannattaa jakaa osiin, jotta pk-yrityksillä on paremmat mahdollisuudet tarjota palveluitaan. Markkinavuoropuhelun avulla voidaan tunnistaa paikallisia tarpeita ja osaamista. Ennen sidosyksikköhankintoja tulee tehdä kustannusvertailuja, ja yksityisiä palveluita hyödynnettävä mahdollisuuksien mukaan.

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Hyvin valmisteltu hankintaprosessi sisältää markkinakartoituksen, joka voi olla lakitekstin mukaisesti hyvin vapaamuotoinen tapa kuulla alalla toimivia yrityksiä ja potentiaalisia tarjoajia tasapuolisesti. Tällainen prosessi olisi välttämättömä olla jokaisessa hankinnassa ja esitämme, että 65 §:n mukainen markkinakartoitus tehdään aina kansalliset kynnyksarvot ylittävissä hankinnoissa. Markkinakartoituksen tekeminen tulee kuvata hankintapäätöksessä, hankinta-asiakirjoissa ja hankintakertomuksessa. Tämä on perusteltua myös siitä syystä, että esimerkiksi jätelaissa on määritelty markkinakartoituksesta seuraavaa: ”Kunnan on kiinteistöittäisten jätteenkuljetuspalvelujen hankintoja suunnitellessaan tehtävä markkinakartoitus”.

Järkeviin osiin jaetut hankinnat ovat usein tehokkain keino lisätä kilpailua, kun myös pk-yritykset kykenevät tarjoamaan palvelujaan. Hankintayksikön on perusteltava selkeästi miksi hankinta on mahdollisesti jätetty jakamatta.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Kilpailutusten lisääminen, markkinavuoropuhelujen edistäminen ja hankintojen jakaminen osiin parantavat pk-yritysten mahdollisuuksia osallistua julkisiin hankintoihin. Tiivis yhteistyö kuntien ja yritysten välillä varmistaa, että hankinnat palvelevat paikallista elinkeinoelämää ja kuntalaisten tarpeita.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Esityksen vähimmäisomistus edellyttää julkista toimijaa tarkastelemaan hankintoja kattavasti ja valmistelemaan hankintaprosesseja markkinaehtoisesti. Ilman tätä vaatimusta hankintoja voidaan jatkaa aiemmalla tavalla, ilman yksityisen tarjonnan arvioimista ja kilpailuttamista.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Vähimmäisvaatimuksen käyttöönotto monipuolistaa markkinoita, luo uusia yrityksiä ja työpaikkoja sekä vähentää kustannuksia pitkällä aikavälillä.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

-

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

-

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Sidosyksiköiden omistusosuusvaatimuksen kiristäminen ei estä niiden toimintaa, vaan tarjoaa mahdollisuuden kehittää palveluja entistä tehokkaammiksi ja kilpailukykyisemmiksi. Julkisten hankintojen kilpailun lisääntyminen hyödyttää pitkällä aikavälillä sekä julkista sektoria että elinkeinoelämää.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Jätehuollossa muutos lisäisi kilpailua ja vähentäisi kilpailuneutraliteettiongelmia. Vähimmäisomistusvelvollisuus rajoittaisi kuntayhtiöiden toimintaa, estäen perusteettoman laajenemisen ja antaen yksityiselle sektorille enemmän tilaa innovaatioille. Nykytilanteessa kuntayhtiöiden vahvistuva asema heikentää kilpailua, kaventaa yksityisen sektorin roolia, ohjaa innovaatiot ulkomaille ja nostaa kierrätyksen kustannuksia.

Pidämme tärkeänä, että kilpailu jätehuollon toimialalla hyödyttää myös kuntalaisia. Lakimuutosten vuoksi yksityiseltä sektorilta siirtyi kunnallisille yhtiöille yli 100 miljoonan edestä liiketoimintaa, mikä nosti kuntalaisten jätehuollon kustannuksia. Kunnalliset jäteyhtiöt hoitavat lakisääteisiä tehtäviä, mutta kilpailevat myös yksityisten yritysten kanssa, esimerkiksi yritystoiminnan jätehuollossa, jota hoidetaan markkinaehtoisesti.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

-

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

MTK-Punkaharjun mukaan ei ole syytä tehdä poikkeuksia sidosyksiköiden osalta. Omistusosuusvaatimuksen merkitys liittyy markkinan avoimeen kilpailutilanteeseen, ja vaatimuksen myötä julkinen hankkija joutuu muuttamaan hankintaprosessejaan ja rakentamaan uudenlaista yhteistyötä yksityisen sektorin kanssa. Muutosvaihe vaatii resursseja ja osaamisen vahvistamista, mutta muutoksen odotetaan tuovan pitkän aikavälin hyötyjä kunnille ja koko alueelle innovaatioiden, yritysten, työpaikkojen ja verotulojen lisääntyessä.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Lisäsehdotukset lain tavoitteisiin, hankinnan kohteen kuvaukseen ja poissulkuperusteisiin parantavat turvallisuutta ja huoltovarmuutta. Huoltovarmuus toteutuu ensisijaisesti erityislainsäädännössä.

Yksityisten yritysten ja julkisen sektorin yhteistyö on tärkeää kansalliselle huoltovarmuudelle. Yritykset hoitavat yhteiskunnan keskeisiä toimintoja, joten hankintailmoituksissa tulee selkeästi ilmoittaa vaatimukset huoltovarmuudesta ja turvallisuudesta. Hankintayksikön on varmistettava, että tarjoajat ymmärtävät, mitä asiakirjoja heidän on esitettävä näiden vaatimusten täyttämiseksi.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-
- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

Rikosrekisteriotteen käyttö on yleinen tapa selvittää pakolliset poissulkemisperusteet. Yrittäjät ovat toivoneet rikosrekisteriotteprosessin kehittämistä ja sähköistämistä, mutta oikeusrekisterikeskuksen mukaan niiden sähköistäminen ei ole toistaiseksi mahdollista rikosrekisterilain vaatimusten vuoksi.

Kannatamme rikosrekisteriotteiden pakollisuudesta luopumista ja vakuutusmuotoisen todistuksen käyttöä. On tärkeää, että harmaata taloutta ehkäistään tehokkaasti, riippumatta todentamisen menettelytavasta.

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

MTK-Punkaharjun mukaan onnistunut julkinen hankinta edellyttää avoimuutta ja tiedon aktiivista jakamista. Uuden toimintamallin myötä vuorovaikutus yksityisen sektorin kanssa on entistä tärkeämpää ja tuloksellista. Yksityisellä sektorilla on osaamista, yhteistyökykyä ja innovatiivisuutta kehittää kanavia ja menetelmiä tiedon jakamiseen.

Muut huomiot

-

Lähdeaho-Kero Ruth
MTK-Punkaharju ry